

15. september 2022
PSA

Notat om RDA (Resource Description & Access)

1. Notatets formål

Dette baggrundsnotat er udarbejdet til Slots-og Kulturstyrelsen (SLKS) til den videre drøftelse og beslutning om implementering af RDA i Danmark.

Til brug for beslutningen om implementering af RDA i Danmark har KOMBIT tidligere fremsendt *Foranalyse for den tekniske implementering af Resource Description and Access (RDA) i Danmark*. Foranalysen tager udgangspunkt i SLKS' formelle beslutning om at anvende Resource Description & Access (RDA) som danske katalogiseringsregler med 1.1.2018 som skæringsdato. Foranalysen indeholder derfor ikke det helikopterblik, som også er relevant, når Kulturministeriet skal træffe beslutning om implementering af RDA i Danmark. Notatet er en overordnet beskrivelse af RDA, fordelene ved RDA og konsekvenser ved ikke at implementere RDA i Danmark.

2. Hvorfor RDA?

Brugernes oplevelser med internettet og Google i særdeleshed udfordrer de forventninger brugerne har til bibliotekernes formidling på internettet. Med RDA får bibliotekerne et sæt tidssvarende og fleksible katalogiseringsregler, som med udgangspunkt i den teknologiske virkelighed, er udviklet med henblik på at producere og præsentere metadata til alle de forskelligartede materialer, som bibliotekerne stiller til rådighed, så både data og disses præsentation imødekommer brugernes behov/efterspørgsel.

3. Hvad er RDA?

RDA er en moderne og fleksibel international standard til fremstilling af beskrivelser (metadata) af bibliotekernes analoge og digitale samlinger og kulturarven. RDA er bl.a. taget i brug af Library of Congress og af det svenske nationalbibliotek.

RDA-regelsættet bygger på de tidligere katalogiseringsregler AACR2 (Anglo-American Cataloging Rules) og er udviklet med tanke på slutbrugeren og på, at bibliotekernes metadata skal indgå i en digital kontekst, også uden for sektoren, med mulighed for at skabe bedre brugeroplevelser. RDA knytter sig ikke til et fast format, men er kompatibelt med danMARC2 og MARC21, som er de formater, der i øjeblikket er i brug i Danmark.

MED RDA går bibliotekerne fra at registrere det enkelte materiale til at registrere de entiteter, materialet repræsenterer og deres relationer.

Forskellige entiteter:

- Værker – hvilket værk indeholder materialet?
- Udtryk – hvilken version af værket er der tale om? Trykt bog, lyd, m.fl.
- Manifestation – hvilket fysisk materiale har jeg i hånden, og hvad står der på materialet?
- Personer og korporationer m.fl.

Eksempelvis splittes beskrivelsen af en bog op i enkelte dele: en registrering af det værk, bogen indeholder, en registrering af den forfatter, der har skrevet bogen samt en beskrivelse af selve den fysiske bog. Samtidig forbindes delene via relationer og resulterer i et netværk, som forbinder den aktuelle udgave til andre udgaver af samme værk, andre værker af samme forfatter osv., som det kendes fra internettet.

RDA-katalogisering

Figur 1 Eksempel på RDA-registrering

4. VERA – det nationale autoritetsregister

Et nationalt autoritetsregister for personer og korporationer er ikke en del af RDA, men indgår som en forudsætning for, at RDA kan indføres på en

operationel måde, da bibliografiske registreringer vil indeholde links til autoritets entiteter for fx forfattere, som udfoldes til forfatternavne i brugergrænsefladerne.

Et autoritetsregister gør det enkelt at vedligeholde præcis identifikation af forfattere m.fl., og gør det også muligt at supplere med yderligere information som køn og nationalitet, som ikke rummes i bibliotekskatalogiseringen samt links til fx Wikipedia.

De supplerende informationer, som fx køn og nationalitet giver nye søgemuligheder. I dag er det fx ikke muligt at fremsøge en oversigt over danske kvindelige forfattere.

Etablering af et autoritetsregister bidrager også til forenkling af administration af Biblioteksafgiften, da Biblioteksafgiften kan ophøre med at vedligeholde egen autoritetsliste over forfattere.

5. Hvorfor implementere RDA i Danmark?

Den danske RDA-implementering er en helt nødvendig modernisering. De nuværende regler er fra 1998 – før internettets udbredelse – og den datamodel, som de nugældende regler lægger op til, er en kort- og beholdningskatalog, som ikke er tidssvarende i forhold til den måde, information formidles i dag.

Danmark har ingen regler for fuld registrering af værker, personer og korporationer som entiteter og ikke mindst relationer – det får vi med en dansk implementering af RDA.

Brugerne efterspørger værkvisning, inspiration og relationer mellem værker – sådan som også den internationale bibliografiske udvikling er, og sådan som man er vant til i andre sammenhænge på internettet.

For ikke at lade slutbrugerne i stikken har FBI's grænseflader og services til en vis grad - og kun til en vis grad – manipuleret data til en værkvisning, der ofte falder heldigt ud.

Kommunerne er i øjeblikket ved at udvikle spændende brugergrænseflader og nye, nemme og tidssvarende søgemuligheder til alt det analoge og digitale indhold, bibliotekerne i dag præsenterer. Til brug for ovennævnte grænseflader er der de seneste 18 måneder anvendt mere end 6 mio. kroner på at manipulere data til værk- og serievisning, så data og deres præsentation modsvarer slutbrugernes behov. Jo længere tid, der går, før RDA tages i brug i Danmark, jo flere midler skal der bruges på at udvikle sådanne nødløsninger. Danmark bør derfor udvise rettidig omhu nu og indføre regler, der understøtter en ny datamodel med et nationalt autoritetsregister som et centralt omdrejningspunkt - hvis ikke bliver biblioteksgrænsefladerne mere og mere utidssvarende og uinteressante for brugerne. Implementering af RDA er derfor et nødvendigt fundament i bibliotekernes bestræbelser på at fastholde og tiltrække nye brugere.

Overgang til RDA i morgen betyder ikke, at vi fra dag ét høster det fulde potentiale, men vi vil kende retningen for udviklingen og kunne anvende ressourcerne på at lave videreudvikling, som er langtidsholdbar i stedet for nødløsninger.

6. Konsekvenser ved ikke at overgå til RDA

Hvis Danmark ikke overgår til RDA, skal der udvikles på rene danske regler. De danske katalogiseringsregler er ikke systematisk gennemgået siden 1998. Regler er ikke evigtgyldige. Alle standarder bør revideres løbende jf. arbejdet i Dansk Standard med faste løbende revisioner.

Dansk biblioteksvæsen vil ikke få indflydelse på den fortsatte udvikling af RDA, og vi vil ikke længere være blandt frontløberne i den internationale biblioteksudvikling.

Fremtidige katalogiseringsklienter udvikles til RDA. Når danske biblioteker fremover går i udbud med biblioteksystemer, vil en kommende leverandør skulle tilpasse deres løsninger til de gamle katalogiseringsregler, hvilket medfører en forøget omkostning for danske biblioteker.

Det må også forventes, at en række forskningsbiblioteker alligevel vil overgå til RDA for at optimere genbrug af udenlandske poster.

Selv om Danmark undlader at implementere RDA, vil vi alligevel skulle forholde os til ændringer i RDA. Forskningsbibliotekerne importerer i høj grad poster fra udlandet og må løbende foretage en lang række efterbehandlinger i systemerne for at få RDA til at spille sammen med danske forhold og undgå datatab, da udenlandske poster i stort omfang er produceret i henhold til RDA. Vi vil derfor ende med kataloger, hvor man både skal styre danske poster efter 1998-reglerne og RDA-poster fra udlandet i visning, match og data til søgning. Dette problem må forventes at vokse efterhånden som den nye RDA-version tages i brug i udlandet (fx er relationer først for alvor blevet defineret i den nye version).

I konverteringen af Det Kgl. Biblioteks (KB) poster fra MARC 21 til danMARC2 vil man løbende skulle vurdere ændringer foranlediget af RDA, og om overhovedet muligt omsætte dette til et dansk perspektiv, og hermed øve vold mod de grundlæggende datamodeller.

Undlades konverteringen vil slutbrugerne ikke længere på vist KB's materialer i bibliotek.dk, ligesom biblioteksansatte heller ikke vil få vist KB's poster i Netpunkt.

7 Risici

Der vurderes ikke at være nævneværdige økonomiske risici for staten forbundet med at implementere RDA i Danmark.

Statens finansiering sker i form af et engangsbeløb, hvorefter det er kommunernes opgave (KOMBITs) at styre projektet i mål til den fastsatte tid og inden for den økonomiske ramme, der er afsat. Viser det sig, at timeforbruget som er opgjort i *Foranalyse for den tekniske implementering af Resource Description and Access (RDA) i Danmark* overskrides, skal dette forventeligt håndteres af kommunerne (KOMBIT) og DBC i fællesskab. Dette skal dog aftales mellem Staten og kommunerne.

Fravælges RDA-implementeringen i Danmark vil FBI forsat skulle anvende en stor del af udviklingsbudgettet på at lave lappeløsninger i biblioteksinfrastrukturen, så bibliotekerne digitale services kan fremstå nogenlunde tidssvarende. Der er således færre midler til rådighed i biblioteksinfrastrukturen til at understøtte bibliotekernes bestræbelser på at tilbyde nye digitale services, som kan tiltrække nye brugergrupper og fastholde de nuværende.

Brugernes fravalg af bibliotekerne kan på sigt underminere bibliotekernes væsentlige rolle indenfor oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet.

Øvrige risici kunne være, at bibliotekerne, primært folkebibliotekerne, ikke tager ejerskab til RDA efter implementeringen, og at bibliotekernes løsninger ikke anvender de mange fordele, som RDA giver. Begge vurderes dog, som meget små.

7. Afslutning

Implementeringen af RDA i Danmark skal foretages for at understøtte en tidssvarende digital service til borgerne og for at imødegå en bekymrende udvikling, hvor borgerne i stigende grad fravælger bibliotekernes digitale tilbud, fordi de er utidssvarende.

SLKS fik i 2016 udarbejdet en business case af konsulentfirmaet Faarup & Partners, hvorfra hovedpointerne indgik som et bilag om ressourcemæssige konsekvenser i indstillingen om dansk overgang til RDA.

Business casen opstillede omkostningerne ved tre scenarier: a) ikke at overgå til RDA, b) overgå til RDA med fuld dansk oversættelse af reglerne og c) overgå til RDA baseret på den engelske regeltekst. SLKS's beslutning om overgang til RDA blev baseret på scenarie c, hvor konklusionen var, at overgangen efter initialomkostningerne ville være ressourceneutral.

Efter den nye version af RDA anbefales i dag en ny, forenklet overgang til RDA. Den forenkledede overgang er anbefalet af Bibliografisk Råd og uddybet i RDA-foranalysens første delrapport, som i foråret 2022 er godkendt af RDA-styregruppen.

På trods af den bibliografiske forenkling vurderes omkostningerne til den

tekniske implementering stadig at være uændrede, og ændrer ikke på konklusionerne i den tidligere udarbejdede business case, hvorfor det ikke giver yderligere værdi at igangsætte udarbejdelse af en ny business case.